

YIRI BITIRIKU PAARIKURIMA MAA TA NINTI BIKÀ WĚRUN NA KÀ WĚTOOMA.

Ceri maa bà ta wonjammi

Para ƴƴƴƴƴƴ : Daa den wĚrun bika ta boti, na daa kà ta boti sa kà basi

Parafa 1 : Daa den wĚrun bika ta boti, na maa bà ta da kà caabe

Nƴƴ fonde 2 : daa bà ta we sa bika

Paarikurima maa yisire sa, “Bika” da ì yiro woo den nƴƴƴƴ ta ba fakoo binya 18.

Nƴƴ fonde 3 : Dà paa batisima

Bika baa sika, kà boti-di, wĚrun buu den nƴƴƴƴ ta kaari maa paarikurima maa mii, dà maa paana bà batiri bii yonja, kà kpaŋa wima tori, kà borika tori, kà kà i pee ya doo dà tori, kà timma tori, kà wĚndaaribu tori, kà caafa faa kà ta debiri fà tori, ya kà bansima tori ka-di, kà botima tori, kà dɔrima tori, kà teera ya woo ta kà pukiri ka-di, ò maakan ò paana sa ò ka batiri, daa ta kaari maa dà tori.

Nƴƴ fonde 4 : Bika cɔntun kpɛɛmbu tori

1. Basima maa den nƴƴƴƴ ta ninti bika, dà ka i yonjo ka-di mà basiti, ya nunkpiiki yonjo ka-di, mà dà i kpɛɛsiti bika cɔntun kpɛɛmbu-di.
2. Booti dammu yaama ka ninti bika, ya kufenema yerika cɔɔ yonja ka-di, sa kà maa dà sooki kà ì yau na kà muŋo, dà da bibi-di, sa nunkpiiko woo paarikurima ta tonte ò kpiiri dà cɔkɔ, ò toko dà bika yaama, kà ka yauna kà muŋo, ya yonjo ka-di yauna kà beere, dà maa bibi-di sà dà tee ò ì tɔku kà yaama sɔɔtimà, ò maa turi ò ì kà debiri weena maasi.

Nƴƴ fonde 5 : Bika fɔɔku na kà wĚtooma

1. Bika maasi boti-di wĚrun sa kà ì fɔɔ. Dà maa paa dɛɛmma. Paarikurima cabiri-di dà wĚrun.
2. Tinkpanya yaa ta tɛŋɛ paarikurima maa, ya nunkpuukiba dà basi-di, daa den nƴƴƴƴ dà ta bibi, bika fɔɔku, kà wĚtooma na kà caabooma dà tori.
3. Booti dammu bà tɔti nƴƴƴƴ, sa bà koo bika, bà kà ka boina kà basi yĴɔri yomma tori.

Nƴƴ fonde 6 : Beere na tiŋu sabaya, dà wĚrun

1. Bika kà maasi, kà boti-di, sa bà ka pee beere kà dɔrima mii ;
2. Bà ka dɔri bika, dà boti-di, sà bà seki basi kà dɔrima sabaya ya maasi ;
3. Bika maasi da ì boti-di, sabaya yaa ta sɔɔkiti kà tinkpande ;
4. Tinkpanya yaa ta tɛŋɛ paarikurima maa, bà de seke-di, bà tiŋu paarikurima ò senji sa bà tɔ bika, tinkpande dee mii bà ta ka dɔɔri dè sabaya, kà dɔrima mii, kà ka ba sookiti kà ì tuuri tinkpan yonde sabaya, sa maa paarikurima ta bire.

Nƴƴ fonde 7 : yaama wĚrun

Bika kaa den nƴƴƴƴ ta so kà yau na kà yon, kà boti-di wĚrun, sa kà tɔn yoori kà baŋa weena maasi, bà manji kà bansima, dà mɔɔ ì debiri maa paarikurima ta bire.

Nɔɔ fonde 8 : Kaatoore tonnooma, dà wěrun

Bika kà maasi, kà boti-di wěrun sa kà tonni nà kà yon, kaatoore dee kà ta neki, ya kà i bo kaatooma maa ta basiti bansire mà mii ka-di, sa maa paarikurima ta bire.

Nɔɔ fonde 9 : bansima, banja pensima na wěndaaribu tonnooma, dà wěrun

1. Bika maasi, kà boti-di kà bansima, kà banja pensima, na kà wěndaaribu tonnooma dà wěrun.
2. Kà teera, ya woo ta ì kà tuuro kà teera kan ka paa, bà da sooki-di bà kà ceke, ka-dan, bà kà tɔɔse banja dà wěrun consirooma yini, arima, dà da ì doorina-di, nɛɛ kà binya ta mɛɛ, na kà cɔntun kpɛmbu tori.
3. Tinkpanya yaa ta tɛɛ paarikurima maa, yà nunkpiikiba dà senji-di, sa bika kpento yà kà tuuro ka-di, ò tòn kà ceke, ya banja ka-di bà ta da kà tɔɔse, dà wěrun yini, sa maa paarikurima ta tɛɛ dà cɔkɔ yini.

Nɔɔ fonde 10 : bika ponde kɔnooma

Yonjo ba sookiti ò buute paarikurima, ò yunji bika fɔɔku mii, kà yete mii, kà daasitoku mii, kà dan ò fokire kà fɛɛfa, ya ò ì tiiritina kà beere ka-di, kà teera yon-di boti-di wěrun, sa bà ì kà cɔɔtiri, dà maa dà ì tetirina-di kà fɔɔku. Paarikurima cabiri-di bika, sa yonjo ò ba fokire kà ponne.

Nɔɔ fonde 11 : Kɔɔrima

1. Bika baa sika, kà boti-di wěrun, sa bà kà tookire kɔɔrima.
2. Kɔɔrina kpɛsiti sa :
 - (a) mà sanjire bika, daa kà ta so, kà yimma mà maasi, sari dà basina yonda munda ;
 - (b) yiriba ò ì yini wěrun buu paarikurima ta bà tɔ, buu den nɔɔre yiri bitiriku paarikurima sabaya ta yisire ;
 - (c) yiri bitiriku cekema, kù kaakun na kù sɛsɛema maa ta sɔɔti, dà ba pee, dà santi dà kperiki ;
 - (d) mà seke bika fɔɔku ò son ì sɔɔti, tiɲu kuu ta see kù yon kù mii, wonanne mii, suuru mii, maasamma mii, yiriba ò ì suuriti bà tɔɔba yuubu, bà daasitɔɔku mii, bà borika na bà wɛndaari fɔɔku mii ;
 - (e) mà teetena sa tinna ò see nà yon, nà ì boti wěrun bù maasi nà tiɲa yini ;
 - (f) mà seke yiri bitiriba bà maasi bà ì boti wonanne nà teetooma bà tiire ;
 - (g) mà seke yiriba ò ì pukiri sɔɔtima bà yeeka na kà kpaatiya ;
 - (h) mà seke yiriba ò manji daa ta ì yonda pɔpɔɔra bika kpandarima tori ;
3. Tinkpanya yaa ta tɛɛ paarikurima maa, bà da dɛɛɛ-di cɔsu suu nɔɔre dà ta bibi, bà sooki bà seke yiriba ò ì boti wěrun buu bù maasi, dà tori bà yisire-di sa :
 - a) bà da seke kɔriibi muuyi kɔɔrima, ò ì paana dikitifa dɔɔrooma ;
 - b) bà da seke kɔɔribi kpɛɛnyi kɔɔrima ò tanni, mà fomma mà maasi mii, mà maa ì wětantina faara banja-banja ;
 - c) bà da seke kɔɔri kpɛɛna naa ta yiiruntun yakawei-da, nà maakan tanni, nà tookima ò ì paana bitida, arima dà ì naatiri baa wǎn den wěrun yini ;
 - d) bà da tɛɛ paarikurima, maa ta dà teetena sa kɔɔrida ò ì tookiti wěnya maasi, bà yakiri kɔɔrida baa tòn ta yeeri kɔɔrima bà kutire ;

- e) bà seke bii peesu suu den yimma ta kpen, sù teera maa paata, sù maakan sooki sù ì tookiti kɔɔrima weena maasi, sà bii tɔɔsu tɔɔma ;
4. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, yà tɔ-di bisu teera wɛrun, sa bà tookire bà bisu kɔɔrina naa bà ta neki, kufenema den kɔɔrina ponde, na mɔɔ ì debiri cɔɔsu suu den nɔɔre tiɲu paarikurima ta bire, dà ì tiitirina bika tuurima yaama, na nee kà wɛrun ta binnina ;
 5. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, yà nunkpiikiba dà dɛɛbɛ-di, cɔɔsu suu den nɔɔre dà ta bibiri, maa tori dà ka bibi sa bà tɛtɛ bika tuuna kà kɔɔriku yà yete mii ka-di, dà ta da i tenni kà yirimma, sa maa paarikurima maa ta bire.
 6. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, yà nunkpiikiba dà dɛɛbɛ-di, cɔɔsu suu den nɔɔre dà ta bibiri, maa pepeefa faa tɛn ta ì kɔɔri fà ka pumbi, fà ta da sooki fà tɔkɔtina kɔɔrima, fà wɛrun kà senji.
 7. Dà ba senji sa yɔɲo ñ canni paarikurima maa nɔɔ fon yonde, ò dè tɔkɔ dɛɛmma, ò sooki ò yeerina woo ta neki sa ò banni kɔɔrima dà wɛrun, ò ka debiri maa nɔɔ fonde dee maarima 1 ta bire, sa yaasirooma maa dà kɔɔriku ta yaasireti, mà debiri maa tinkpande paarikurima ta bire.

Nɔɔ fonde 12 : Yɔkɔɔtun, pekɛtun na sɛsɛɛma dà sɔɔkima

1. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, yà dà i tɛn-di, sa bika boti wɛrun, sa kà fɔɔsi, ya kà yɔkɔɔti ka-di, kà boti-di yɔkɔɔtun na fɛetida baa ta binnina kà binya dà wɛrun, kà maa boti-di maakan, wɛrun sa na kà yòn kà yunji basima maa ta sirikirite sɛsɛɛma mà mii.
2. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, yà da tɔ-di bika wɛrun, sa kà yunju basima maa ta sirikirite kà tiɲu sɛsɛɛma mà mii, yà maa ta kpɛɛsiti sa dà basima ñ tanni, mà yunjima ñ ì paana bitɪ yɔɲo.

Nɔɔ fonde 13 : Bisu suu ta ì yɛnsu

1. Bika kaa den nɔɔre ta ì yɛɛɲa, kà boti-di wɛrun sa bà i kà tetirina na daa den nɔɔre dà ta kà bibiri, dà maa ì tennina kà yirimma, dà seke kà i bò, kà tiɲu wɛtooma caasu mii ;
2. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, yà nunkpiikiba da tɔ-di, bika kaa ta ì yɛɛɲa na baa ta kà tuuriti ka-di, daa nɔɔre bà ta bibi, sa bà maa boti dà wɛrun, bà maa da seke-di kà sooki kà mammansi yerika, kà yɛn tuutooma maa nɔɔre dà ta kà bibiri, kà fɔɔku tori, kà sooki kà tɔn ñ yɔkɔɔti, maa kà ta da sookina kà son wɛti, kà son ì yiri tiirio kà tiɲu mii.
3. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, yà dà daka-di dikitifi, faa yà ta dà sooki, maa dà ta dà faakirena yɛnsu carun, sù sooki sù fakina kufenema yerisu paraya yà maasi, na yaa ta bo tɛebu yini, na nee den nɔɔre takooma sù ta neki.

Nɔɔ fonde 14 : kpandarima na yerisu suu ta yau mà yaama

1. Bika baa sika, kà boti-di wɛrun sa kà kpaɲa ñ i daari, kà yuubu ñ ì pukiri yerika sɔɔtima.
2. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, yà da dɛɛbɛ-di cɔɔsu suu nɔɔre dà ta bibi, bà caabena dà wɛrun, dà tori :
 - a) bà da yakiri-di, bi muusu kuun,
 - b) bika baa sika bà da kà teetena-di, kà kpaɲa ñ ì daari, dokotorona ñ ì bo bisu tori, bà ì yɛbitirina daa den nɔɔre dà ta bibiri bika, kà kpandarima tori,
 - c) dii tiirima na yin dɛɛmma, dà ì bo bisu tori,

- d) bà da caabe-di beetu, nà beetu tuu den nɔɔre ta doorina dii yaŋi-yaŋi, na diima paakima, bà i naatirina daa den nɔɔre dà ta bibiri yiro, ò kpandarima tori dà yini ;
- e) dokotorona tiirina da i bo-di, naa ta cɔɔtiri, pee puuteda nà yɛwiba,
- f) bà da seke-di yerisu suu ta cabiri beetu tanooma, na suu ta yau dɔriku tiisirooma yamma sù tanni,
- g) bà da seke-di timbooya mii, kpandarima yaama nà i bo bansima maa ta kpɛsiti tiŋu wɛtooma mà mii,
- h) bà da seke-di, tiŋu yerentiba bà maasi, ya nɔɔre yeteteera, bisu nunpiikiba, na baa ta i tiŋu wɛtooma daariba timbooya mii, bà i yini, bà maa i yerentitina cekenya yaa ta kpɛsiti, sa yiriba nà maŋi maa bà ta da i diireti bika : beesima cɔntun, yete dɛmma, na yete mii yɛentun cabooma, na tɔɔra tɔɔra,
- i) bà seke yɔŋa yerisu, timbooya, nà yiriba baa dà ta ninti, bà i bo bà maasi, nɛɛ bà ta tɛŋeti maa bisu kpandarima pukooma ta da i conni,
- j) bà teetena timboya, maa yà ta dà tuutena na yà wɛrun buu yà ta boti, daa den nɔɔre dà ta bibi, bisu kpandarima tori, dà kpɛsima nà dà tanooma.

Nɔɔ fonde 15 : Bisu yommirooma

1. Paarikurima cabiri-di bika, sa yɔŋo nà ba kà yommire, kpentibu cɔko yini, ya yerika kaa ta boti yɛentun kaa ta da sooki kà yaasire kà kɔɔrima, ya kà kpandarima ka-di, ya kà kpɛŋun ka-di, , sa maa kà kpaŋa kpɛŋun, ya kà yuu kuntima ka-di, ya kà fɔɔku nà tɔɔba ka-di dà maasi dà cɔko mii.
2. Tinkpanya yaa ta tɛŋe paarikurima maa, ya dà tɛŋe-di yà tinna mii, paarikurima maa dà ta bibi, bà maa dɛbe yerenti cɔsu sù maasi, bà seke yiriba nà dɛbe dà nɔɔ fonde dee yamma, dà yaama maa ninti yerentisu sù maasi-di, sù ka i kufenema densu ya yɔŋa yerisu ka-di, maa tori dà nɔɔ fonde ta boruna kato kɛende dee ta bire paarikurima maa ta yau yerika yaama, dà tiirina bisu wɛŋi dɛ paarikurima mii. Bà yisire-di sa :
 - a) bà da seke paarikurima nà bire binya, yaa yiro ta dà faki ò yaa puke yerika kaa, ya tɔɔ dɛŋa ka-di,
 - b) bà da yisire sa maa dà ta bibi, dɛrida baa nɔɔre yiro tɔn ta da puke yerika, na maa kà pukooma ta da i conni,
 - c) bà da tɛŋe maa bà tɔn ta da tetena baa ta yeeri sa ba dɛbe dà paarikurima, bà tuuna,
 - d) bà da seke yerenti paraya yà maasi yà cɛ, yiriba nà maŋi bitidaa baa bà ta dà yɛn, bà ka yeeri sa bà dɛbe paarikurima maa.

Nɔɔ fonde 16 : Bika niisima na ka yommirooma dà caabooma

1. Tinkpanya yaa ta tɛŋe paarikurima maa, bà da dɛbe-di, cɔsu suu nɔɔre dà ta bibi, paarikurima cɔsu na kufenema yerisu cɔsu sù maasi, bà sooki bà caabena bika, sa yɔŋo nà ba kà yommire, ò ka yaasire, ò yakiri kà yirimma, ya nɔɔre, daa den nɔɔre tɔ dà yɛentire kà kpaŋa, yà dà tunni kà nuŋa, yà bà ka bà yau kà yaama ka-di, bà i kà yaasireti, bà kà cibisi, bà ka kà tɔ yɔŋo ka-di sa ò kà tuuri, ya kɔɔriku nunpiikiba ka-di, ya woo den nɔɔre ta kà cɔɔtiri ka-di.
2. Cabooma maa den yaama nɔɔ fonde dee ta yau maa, mamma maakan-di boti sa, yerisu suu ta cɔɔtiri bika bà sù tɛŋe, maa sù ta da i tetirina bisu na baa ta sù tuuriti, na caboo tɔɔma maa dà ta bibi sa bà sooki bà tɔn winsi, nɛɛ nɔɔre bà ta yaasireti bika, bà maasi booti dammu, maa bà ta da weteesi bà yenna maa dà ta wii bika, bà ka teetena.

Nɔɔ fonde 17 : Maa bà ta da ì bouna bii muusi

1. Bika kaa bà ta boina, kaa bà ta bare wɔ̃ɔrima tori, kà boti-di wɛ̃run, sa bà ì kà pukiri dà ì tenni kà yirimma, bà seke kà manji paarikurima maa ta yau yiro wɛ̃run bù maasi mà nɔɔ fonya, kà ì ma debiri, kà ì tinni tɔɔba na bà tonnooma, sa maa bà ta boti dà wɛ̃run.
2. Tinkpanya yaa ta tɛɛ paarikurima maa, yà nunkpiikiba :
 - a) dà ì cɔɔtiri, maa bika kaa nɔɔre bà ta finte ya bà ka kà bare ka-di, yonjo ta ba kà yaasireti, ka-dan ò kà yommire, ka-dan bà kà fun, dà mun baa kà yirimma,
 - b) dà seke-di, nɛɛ bà ta bare yiriba yommi deeka mii, bisu na yikuri beeba bà ì pati parade ;
 - c) bika kaa nɔɔre bà ta dee sa kà buute paarikurima :
 - i. bà tɛ̃n ka ba kà boona, bà ba kà tuure yaama,
 - ii. kà ì yini sɔɔtima daa den nɔɔre bà ta dee kà basi, kà maa ì boti yaa daaro, kà ka ba wonni timma maa mii bà ta kà bibisitina yaama,
 - iii. kà ì boti, boti tuutootiba, baa ta kà tetirina sa bà won kà yaama, maa bà ta ba kà tuuretina yaama.
 - iv. bà ka boona kasi-kasima booti dammu buu ta debiri yaa porima bù mii, bà maa ka yɛ̃mmi sa kà yaama bà daari, kà ì boti wɛ̃run sa kà kpɛsi yaa darima boti dammu buu den wɛ̃run ta kpɛtɛ nɛɛ bà ta kà boina, bù mii.
 - d) bà yeeri sa daabaru teera na yiriba, bà ì bo deeka kà mii bà ta bouna bika.
3. Booti deeka da ì kpɛsiti sa bika kaa bà ta bouna, ya kaa bà ta boina ka-di, bà ì kà bare yommi deeka, kà tuuku tɛtooma, sa bà ka kpinsire kà yete mii, kà sooki kà tɔkɔti kà fɔku kà tɛɛ mii.
4. Bà dà bire-di binya, yaa bika kà ba fakoo, dà ta ba senjiti bà wa, kà buute paarikurima.

Nɔɔ fonde 18 : Yete caabooma

Yete-di, tɛɛ mii dam pɔpɔɔbu. Kufɛnema dà dɛ caabe-di, ò dɛ teetena, dɛ cabooma na dɛ wɛ̃tooma tori.

1. Tinkpanya yaa ta tɛɛ paarikurima maa, yà nunkpiikiba dà dɛɛɛ-di cɔɔsu suu den nɔɔre dà ta bibi, bà seke yiro na pee baa ta kpai bà tɔɔba, bà wɛ̃run ì mɛɛ bisu yini, fomma maa bà ta kpau bà tɔɔma mà mii, yà wɛ̃nde dee bà ta yeerammi ka-di. Bà maa kà yeeri-bà tɔɔba, dà bibiri-di, bà bisu pukooma ì paana biti yonjo.
2. Dà ciri-di, sa bika ì paana woo ta ka cɔɔtiri, maa den tori kà teera ta yeerammi.

Nɔɔ fonde 19 : Maa teera ta da ì pukiri bà bisu

1. Bika baa sika, kà boti-di wɛ̃run sa kà teera ì kà cabiri, dà maa ka senji, kà da ì bà fɔna-di.
Yonjo ba sookiti, ò tabitiri bika na kà teera, dà ka ba ì na kà nekima, ya dà ì paarikurima-di tɔ nɔɔre, dà tiitirina maa mà ta bire dà cɔko yini, dà maa da basi bika contun kpɛmbu tori-di.
2. Bika kaa bà ta tabite na kà tee yonti yon, ya na kà teera bà yennɛɛ ka-di, kà boti-di wɛ̃run sa kà ì maasantina kà teera bà maasi.

3. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, yà tinkpan yonde ka-di seke, bika kan ba tabina kà teera, kà nunkpiikiba boti-di sa, bà tɔɔ maaarima mà maasi, maa ta sɔɔkiti nɛɛ woo ta coommi ò ta bo. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, yà dà caabe-di dà tee, maa tori dà ta ba wò kpaantun biti yonjo.
4. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, yà tinkpan yonde kà finte bika, dè nunkpiikiba da kasire-di, bà wonsire kà teera ya woo ta kà tuuriti ka-di.

Nɔɔ fonde 20 : Daa teera ta da i basiti bà bisu tori

1. Teera ya woo den nɔɔre ta tuuriti bika ka-di, bamba-di pɔpɔɔba, baa kà kɔɔrima nà kà kpeɲun dà yaama ta ninti, bà boti-di sa :
 - a) bà ba cuki, daa bà ta we sa, bika cɔntun kpembu dà yaama ;
 - b) bà ì tɔɔkiti bika daa den nɔɔre dà ta kà bibiri, kà fɔɔku nà kà kpeɲun dà tori, sa nɛɛ bà wɛrun ta binni ;
 - c) paarikurima maa bà ta bire bà yete fɔɔku tori, mà ì paana yɛɛntun yombu bika tori, bà ì kà tuuriti nà yirimma.
2. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, nɛɛ yà wɛrun ta da sooki bù binnena, yà dà dɛɛbɛ-di, cɔsu suu maasi dà ta bibi sa :
 - a) bà teetena teera na baa ta tuuriti bika dà ka bibi, bà teɲe bà tori yerisu suu ta tetirina, sa maa daa ta i diima ka-di, kpandarima, kɔɔrima, niina na deesu ka-di dà yaama ;
 - b) bà teetena teera na baa ta tuuriti bika maa bà ta da sooki bà basina bika, daa den nɔɔre ta kà bibiri, bà maa teɲe yerisu suu ta tetirina bika pukooma ;
 - c) nɛɛ bika teera bà yenni bà ta ì yerentiba, bà ì boti yerentisu suu tɔn ta puke bika, wɛnde dee bà ta bo yerika.

Nɔɔ fonde 21 : Tiɲu basima na kù kaakun buu ta yɔɔ bika tori dà caabooma

1. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, yà nunkpiikiba da basi daa den nɔɔre dà ta bibi, bà peetirena tiɲu basima na kaakun buu ta yɔɔ, dà yaasireti bika kpeɲu, kà yirimma, nà ka wɛtooma sa maa :
 - a) Basima na kaakun buu ta yaasireti bika kpandarima, ya kà fɔɔku ka-di ;
 - b) Basima na kaakun buu ta batisiti bi yontisu, sa maa sù peema tori, ya sù dooma tori ka-di;
 - c) Bi peefa kpaama, ya bi peefa na bi doofa bà nɔko tɔwooma ka-di, dà ciri-di, paarikurima maa da teɲe-di, maa ta da bire sa yiro da faki-di binya 18, ò ya mansi ò tɔ, bà maa da daka-di dà mansima maarima, yerenti sabare mii.

Nɔɔ fonde 22 : bisu caabooma taabu mii

1. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, ya dà dɛɛbɛ-di, ya maa seke yiriba nɛɛ dɛɛbɛ maa yanduuya tinkpanya kpasande paarikurima ta bire, dà i tiitirina taabu buu den mii bisu ta bo.
2. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, yà nunkpiikiba dà dɛɛbɛ-di cɔsu suu dà ta bibi, maa den tori bà ta ba seɲiti sa bi yonja nɛɛ ì bo, baa ta tau bà mii, bà maa bà canni bi yonja, bà ka yunɲire baa ta tuuri turidaana bà tiɲu tori, bà mii.
3. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, sa maa yanduuya tinkpanya kpasande paarikurima ta bà tɔ wɛrun, bà boti-di sa, yà caabe bà tiɲu yiriba, baa ta ba tuuri turidaana, bà maa basi daa den nɔɔre dà ta bibi bà caabena bisi suu ta bo nɛɛ taabu ta

bo. Dà maakan ò ninti-di, bisu suu ta bo nɛɛ nɔɔre yiriba ta tau na turidaana, nɛɛ nɔɔre yiriba ta wakisanti, na nɛɛ fɔɔku ta botu.

Nɔɔ fonde 23 : Bisu suu den teera ta sù yerina tɔɔrɔ̀n bà terun ò mii

1. Tinkpanya yaa ta tɛɛɛ paarikurima maa, bà da basi-di, daa den nɔɔre dà ta bibi, bà seke bika kaa ta kpɛɛsiti sa bà kà tɔ tɔɔrɔ̀n terun sabare, yà kà ka dè boti ka-di, sa maa tinkpande ya, yanduuya paarikurima, maa ta yau dà yaama mà ta bire, kà ò boti dà wɛ́run, na cabooma maa dà ta bibi, da ka ò kà teera ka-di kà tutiri, woo ta kà tuuriti ka-di, ya woo den nɔɔre ta kà cɔɔtiri ka-di, oɔɔ ka-di kà tutiri.
2. Tinkpanya yaa ta tɛɛɛ paarikurima maa, yà da teetena-di, yonja yerisu suu ta tetirina yiriba baa ta tiiki bà tɔɔrɔ̀n, bà bisu pukooma, bisu suu den yaama nɔɔ fonde dee ta yau dè para pɔpɔɔre mii, sù teera baa ta sù nuɔana bà kpɛɛsima, bisu suu yonjo ta ba tutiri sù carun mii, sa bà dɛɛbena cɔsu suu da ta bibiri bà sù tuurena sù teera.
3. Bà maa kà ba sooko sa bà tori sù teera, ya woo ta sù nuɔana ka-di, bà da sù teetena-di, sa maa bà tòn ta teetena bika kaa bà ta tabite na kà teera yomma tori, dà ka ò wɛ́nya muuti mii ka-di, ya wɛ́n feere mii ka-di.
4. Nɔɔ fonde dee yaama, bà ka wɛtɛɛsi sà dà seɔi, mà maakan da ò ninti-di, bisu suu bà ta tɔtɛnna parade, maa den tori tɔɔrɔ̀n ta piisi bitɔ yonjo, tinkpande yontinde dè yon mii, dà ka ò wakire tori ka-di, dà ka turiki yiriba tiire ka-di, kpentibu ka yise ka-di, ya fɔɔku ka piisi bitɔ yonjo maakan ka-di.

Nɔɔ fonde 24 : Bika faama

Tinkpanya yaa ta seɔi sa bà tòn faa bika, yà dà ò cɔtiri-di, sa dà ka basi, dà tòn ò ò bika cɔntun kpɛmbu tori, dà den tori bà yisire sa :

- a) Bà tɛɛɛ yerenti yerisu, suu ta boti wɛ́run sa sù ò yau bika faama yaama, bà maa seke dà ò basiti sa maa paarikurima ta bire, sa bà maa wommi daa den nɔɔre dà ta bibiri sa bà won, bika kaa bà ta neki bà faa kà yini, bà ya tɔɔ nɔɔre dà ka da seɔi, sa bà yɛ́mbi maa dà bika na ka teera dà ta wiri bà tiire, ya na baa ta kà nuɔana ka-di, ya baa ta kà tuuriti ka-di, bà bà bibi sa bà seɔi mamma bà maasi, sa bà tɔɔ dà bika woo ta neki kà faama, sa bà maa bà ceke mamma sa bà manji daa dà ta tɔku.
- b) Tinkpanya yaa ta tɛɛɛ paarikurima maa, yà da ò pukiri-di sa, bà faa bika, bà kà tɔtina tikpande dee mii kà ta fɔɔ, dà da ò tonoo santamma-di, bika pukooma mii, bà ka ba sooko sa bà ka daka yeeya yaa mii bà ta kabisiti bisu suu ta paana yonjo, ya yete dee bà ta da kà kabiri ka-di, ya bà ka ba sookiti bà ka puke sa maa dà ta bibiri kà tɔɔrɔ̀n mii ka-di ;
- c) Bà seke bika kaa bà ta fai, bà ò kà yerina tinkpande dee mii kà mun ta fɔɔ, kà ò boti cabooma na tutooma, sa bà mun kà ka fai, kà tɔɔrɔ̀n mii ka-di ;
- d) Bà basi daa den nɔɔre dà ta bibiri, bà ka fai bika bà kà yerina tinkpande dee mii kà mun ta yeu, sa dà faama ò ba ò wina, bà neki bà ka yuusi, ya bà kà tam ka-di ;
- e) Bà seke nɔɔ fonde dee yaama ò tanni, dà tori, tinkpanya dà dii-di daasitɔɔku na yà tɔɔya, maa tori bà ka neki bà faa bika, bà ka yerina tinkpan dɛɛnde mii, dà ta da ò, dà tinkpande nunkpiikiba-di dà dɛɛɛ dà cɔsu sù maasi.
- f) Bà tɛɛɛ yerika kaa ta da ò cɔɔtiri bika, kaa bà ta fai kà fɔɔku tɛkirooma.

Nɔɔ fonde 25 : Bika tabirooma na kà teera

1. Bika kaa bà ta tabite na kà teera yomma tori, dà ka i fomma muuti mii , ya fom feema mii ka-di, kà boti-di werun sa bà ì kà cabiri, bà ì kà tetirina.
2. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, yà da ì wěndi-di sa :
 - a) Bika kaa ta ì kp̄ii bika, ya kaa bà ta tabite na kà teera, dà ka i fomma muuti mii, ya fom feema mii ka-di, ya kaa den cɔntun tori, dà ta bibi sa bà kà yeti kà yete mii ka-di, kà piisi nɛɛ bà ta da kà tuuri, sa maa yete dee den mii bà ta kabisiti bisu, suu ta paana yonjo, ya nɛɛ nɔɔre bà ta tuuriti bisu ka-di ;
 - b) Cɔsu suu nɔɔre dà ta bibi, bà sooki bà sù dɛɛbɛ, maa bà ta da sooki, bà tabena bika na kà teera nɛɛ maa, taabu ya biti yonjo ka-di, dà ta seke bà ñ tabitiri ;
3. Bà ka tonte sa bà teɲe bika yete dee mii bà ta kabisiti bisu, suu ta paana yonjo, ya nɛɛ bà ta fau bisu ka-di, sù cɔntun kpɛmbu tori, bà ba cuku sa dà bibiri-di sa, bika ñ tɔkɔti kɔɔrima, yà yerika mammalsima ka-di, bà maa ba buuteti kà borika basima, kà kaakun nà kà wěndaaribu dà yaama.

Nɔɔ fonde 26 : yiriba batisima, dà caabooma

1. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, ya yonamma, ya yà kpanjande na tɔɔya ka-di, yà da teetena sɔɔtima mumma, bisu suu ta bo nɛɛ bà ta batisiti yiriba, bà boriisu tori, daa dà ta sù bibiri dà piisima.
2. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, ya yonamma ya yà kpanjande na tɔɔya ka-di, yà maakan dà teetena-di, bisu suu ta fɔɔ tinna naa den mii bà ta batisiti yiriba, na tinkpanya yaa ta wina soosada yaasireti yà mii, yiriba fɔɔku.
3. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, ya dà teetena-di dà bisu, maa nɔɔre bà tɔn ta da sooki, bà maa da basi-di wěerooma, maa yiriba batisima mà maasi, na borisu batisima dà ta da peena yiribitiri tiɲa yini.

Nɔɔ fonde 27 : bisu cibisima

1. Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, yà da caabe-di bika, maa yonjo ta bà ka cibisitina, ya ò kà sunna ka-di nà wěrun, bà maa dà basi daa den nɔɔre dà ta bibiri bà peetirena sa :
 - a) Bà mɛɛsi bika, bà daka wěrun kà yini, ya bà ka niniisi ka-di, sa yonjo ñ kà sunna ;
 - b) Bà mɛɛsi bika concontun, yà yonda tɔɔra ka-di, daa ta kpɛesiti sa bà sunna bika ;
 - c) Bà canni bika, bà kà daka concontun sinemaada mii.

Nɔɔ fonde 28 : taba buusu yāama

Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, ya dà basi-di daa den nɔɔre dà ta bibi sa, bà caabena bika kà ba yān taba buusu, sa maa yanduuya paarikurima maa ta yau dà yaama mà ta bire, bà maa ba seɲiti maakan, sa bà bisu ñ ì bo, nɛɛ maa bà ta dà basiti, ya sù ì bo, dà kɔɔsima mii ka-di.

Nɔɔ fonde 29 : Bisu kɔɔsima, sù yommirooma, na bà sù daka sa sù ì cɔɔɔsiti dà peetirooma

Tinkpanya yaa ta teɲe paarikurima maa, ya dà basi-di, daa den nɔɔre dà ta bibi, yà peetirena sa :

- a) Bà yuusi bika ya bà kà kɔɔsi, yà ba kà kpentina ka-di, baa dà ka nɛki dà i wiri sima mà mii, ya cɔ sika den mii ka-di, baa dà ka nɛki da i kà wān-di, baa ka teera ka-di, ya kà tuuro ka-di onjo ka-di bo dà nuɲa ;
- b) Bà canni bika bà kà daka sa kà ì cɔɔɔsiti.

Nɔɔ fonde 30 : Peeba baa bà ta bare yommi deeka, bà bisu yaama

Tinkpanya yaa ta tɛɛ paarikurima maa, bà yisire-di sa puuteda, na peebe baa ta yɛsireti bisu, na bi muusu nɛera, baa bà ta boina, bà n̄ bà bare yommi deek, maa bà ta bà dɛɛbo paarikurima yaama, sa bà da seke-di, bà pukooma n̄ i bà pati na yommi tɔɔna, dà tori bà tɛɛ sa :

- a) Bà tɛn tɛn dà kpɛɛsi-di pɔpɔɔma mii, yonda dɛɛnda, barooma ponde, dà peebe tori, bà ka bà boina, sà dà bibiri bà bà bare ;
- b) Bà kpɛɛsi daa ta da daari barooma dà peebe tori, bà maa seke dà tanni ;
- c) Bà kpɛɛsi dà peebe tori, nɛɛ bà tɛn ta da i bà tɛɛjiri, bà yonamma ;
- d) Bà yeeri sa bà tɛn bare pee na ò bika ;
- e) Bà yeeri sa booti dammu n̄ tɔ nɔɔre sa bà koo dà peebe, baa bà yɔɔrima ka mɛɛ sima ;
- f) Bà seke bà ka bare dà peebe, dà ba teetena, bà sooki bà tɛkiri, bà kpinni bà yeeya na bà tɛɛ mii, bà pite fɔɔ dɛɛɛ.

Nɔɔ fonde 30 : Daa bisu ta da basi

Bika baa sika, kà boti-di, daa kà ta dà basi, kà yete, kà tɛɛ na kà tinkpande, ya kutire dee nɔɔre paarikurima ta yina, dɛ tori ka-di. Bika, dà i doorina kà binya, na kà wɛrun, dà maa i naatiri paarikurima nɔɔ fonya yaa yini, ka boti-di sa :

- a) Kà teetena kà yete wonanne, kà i suuriti kà teera yuubu, na baa den nɔɔre ta kà kpɛntɛ, ya baa ta kà kuri ka-di, weena maasi, kà maa i bà tetirina dà tɛn ka bibi ;
- b) Ka yerenti ka tinkpande tori, nà kà wɛrun buu kà ta boti, kà kpanja wɛrun, na kà yimma ;
- c) Kà seke sa tetooma n̄ i bo yiriba tiire ;
- d) Kà cabiri yiribitiku basima maa ta boti cekema, na banya kaa ta boti tɔɔ senjima, maasamma, na cookande, kà i tetirina tɛɛ fɔɔku ;
- e) Ka teetena kà tɛɛ sa kù sooki kù seena kù yon, nà kù cekema tanooma ;
- f) Kà teetena sa maa kà wɛrun ta binni, sa yiri bitiriku wonanne n̄ tanni, weena maasi na paraya yà maasi.